

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v4.2023.10>**М. Слободянюк,**кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права
Національний університет «Одеська юридична академія»

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Актуальність дослідження. Зміна концепту діяльності органів поліції відбулась в напрямі людиноцентризму як основи розвитку з відповідними повноваженнями, що наблизило національну модель поліції до вимог європейського демократичного устрою. Одночасно, особливість надання послуг органами поліції полягає в спеціальному правовому статусові цього органу. В умовах дії правового режиму воєнного стану також актуалізується вивчення правомочностей, наданих органам поліції. В умовах наявної практичної потреби та нормативно встановлених можливостей, актуальність доктринального аналізу надання публічних послуг органами поліції є безумовною.

Дослідженням питань, пов'язаних з компетенцією органів поліції займалися такі вчені, як: Л.Р. Біла-Тюріна, С.В. Ківалов, Д.А. Козачук, Т.О. Коломоець, О.А. Костюченко, В.Г. Кононович, О.В. Тодошак, О.П. Хамходера та інші. При цьому, питання надання послуг як одного з напрямів діяльності опрацьовано не в повній мірі.

Виклад основного матеріалу. Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, що покликаний служити суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Для виконання поставлених функціональних цілей, органи поліції уповноважені надавати публічні послуги, що співпадає

з загальноприйнятим тлумаченням «служіння суспільству органами Національної поліції» як здійснення діяльності, спрямованої на забезпечення охорони прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічного порядку та безпеки лише заради людини, при цьому державні інтереси відходять на другий план. Тобто поліція захищає народ, а не державу від народу [2].

Станом на теперішній час, можна стверджувати, що діяльність Національної поліції, включаючи її правоохоронну і правозахисну складові визнаються послугами. Так, І.М. Коросташов слушно акцентовано увагу на тому, що за європейськими стандартами надання органами поліції допомоги і послуг суспільству, серед інших цілей, що традиційно виконується, є лише однією з складових діяльності поліції держав-учасниць Європейського Союзу. Аспект надання поліцейських послуг залишається розмитим і важко піддається визначенню, так як його не можна плутати з деякими покладеними на поліцію завданням. Функція надання послуг поліцією пов'язана зі ставленням населення до поліції, а не розширенням сфери надання послуг на додаток до її традиційних завдань [3, с. 63].

Доцільно припустити, що органи поліції здійснюють сервісну діяльність комплексно шляхом надання публічних послуг, серед яких доцільно виокремити такі види послуг: право-

охоронні, адміністративні, інформаційні, соціальні тощо. Передумовою виокремлення різного роду публічних послуг, що надаються органами поліції є втілення у законодавстві ідея соціального партнерства, за якої поліція побудована згідно з принципом децентралізації її структури, та діє в тісній співпраці з громадянами. Означене прослідковується у відповідних міжнародних документах, типу: Кодексу поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку [4] чи Європейського кодексу поліцейської етики [5]. Виходячи зі змісту зазначених міжнародно-правових документів, основними цілями поліції є: забезпечення громадського спокою, дотримання законності та порядку в суспільстві; захист і дотримання основних прав і свобод людини, попередження і виявлення злочинності та боротьба з нею, надання допомоги і послуг населенню.

Щодо адміністративних послуг, що надаються поліцією, зазначимо таке. Адміністративні послуги є провідним засобом реалізації прав громадян у сфері виконавчої влади, їх надання ініціюється громадянами і стосуються їх суб'єктивних прав. Під адміністративною послугою органів внутрішніх справ слід розуміється система організаційних дій, які вчиняються органами публічної влади (у деяких випадках застосування примусу), врегульованих адміністративним правом, направлених на створення умов щодо задоволення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина або юридичною особою приватного права за їх заявою або за ініціативою органу публічної адміністрації [6, с. 197]. У Законі України «Про адміністративні послуги» останню запропоновано тлумачити як результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відпо-

відно до закону. Відповідно суб'єкт звернення – фізична особа, юридична особа, яка звертається за отриманням адміністративних послуг, а суб'єктом надання адміністративної послуги є орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги [7].

До ознак адміністративних послуг, що надаються органами поліції відноситься те, що: їх пов'язано із суспільною функцією держави у сфері внутрішніх справ; їх спрямовано на створення умов для реалізації фізичними та юридичними особами прав, свобод і законних інтересів або виконання покладених на них нормативними правовими актами обов'язків у правоохоронній сфері; ці послуги надаються переважно за зверненням приватних фізичних і юридичних осіб; для отримання такої послуги споживачем йому необхідно виконати певні вимоги, визначені законом. Адміністративні послуги, що надаються поліцією можуть стосуватися наступних видів діяльності: видачі спеціальних дозволів (погоджень, висновків) на здійснення певних дій; сертифікація продукції; ліцензування певних видів господарської діяльності; державної реєстрації з веденням реєстрів; підтвердження (посвідчення) певного юридичного статусу та/або факту [1]. При цьому, за надання окремих послуг поліції може стягуватись плата, наприклад стосовно видачі дозволів на придбання і перевезення вогнепальної зброї, боєприпасів, інших предметів, на які поширюється дозвільна система; видачі дозволів на зберігання і носіння (реєстрацію, перереєстрацію): нагородної зброї, мисливської, холодної, пневматичної зброї, інших предметів, на які поширюється дозвільна система; переоформлення зброї за місцем її обліку з одного власника на іншого; видачі дозволів (оформлення доку-

ментів) на відкриття та функціонування об'єктів дозвільної системи, що працюють з вибуховими матеріалами, піротехнічних майстерень та інших об'єктів; видачу ліцензій на надання послуг з охорони власності та громадян тощо [8].

Щодо інформаційних послуг, які надаються органами поліції, слід враховувати, що інформаційною послугою є діяльність щодо забезпечення споживачів інформаційними продуктами [9]. При визнанні за певною діяльністю значення послуги слід врахувати її спроможність становити завершений корисний результат, яким реалізується окреме право особи, оскільки будь-яка публічно-владна передбачає інформативну складову, яку неможна відокремлювати у самостійну послугу. Відповідно, інформаційні послуги, що надаються поліцією полягають у здійсненні інформаційно-аналітичної діяльності; формуванні баз даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України; користуванні базами даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади; здійсненні інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної роботи; здійсненні інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями [1].

До прикладу, соціальними послугами можна вважати комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя [10]. Отже, органи поліції вживатимуть всіх можливих заходів для надання невідкладної, зокрема, домедичної і медичної,

допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їх життя чи здоров'я; у межах повноважень, передбачених законом, надає соціальну і правову допомогу громадянам, сприятимуть державним органам, підприємствам, установам та організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків [11].

Виходячи зі змісту поняття «соціальні послуги», до них доцільно віднести поліцейське піклування як превентивний захід, який застосовується поліцією в межах, визначених законом та виражається у наданні послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Поліцейське піклування може застосовуватись до визначеного переліку осіб, а саме: неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду; особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення; особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі; особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі [1].

Застосування поліцейського піклування спричиняє конкретні правові наслідки: передання неповнолітніх осіб батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування; передання осіб, які втекли з психіатричного чи лікувального закладу до відповідних закладів; передання осіб, які втратили здатність самостійного пересування у спеціальній лікувальній заклад чи до місця проживання. При реалізації заходу поліцейського піклування,

поліцейський уповноважений вилучити у особи зброю чи інші предмети, якими особа може завдати шкоди оточуючим чи особі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу. Однак, поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.

За загальним правилом процесуальним оформленням застосування даного заходу є складання протоколу, в якому необхідно зазначити: місце, дату та точний час (годину і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів (при цьому слід пам'ятати, що проводити обшук щодо таких осіб заборонено); клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень. Протокол підписується поліцейським і особою щодо якої застосовуються поліцейське піклування, а його копія вручається останній під розпис. Підкреслимо, що якщо особа у відношенні якої здійснюється поліцейське піклування знаходиться у стані, коли вона не може усвідомлювати свої дії, закон надає поліцейському право не роз'яснювати особі права, не надавати протокол на підпис і не вручати копію протоколу [1].

Отже, поліцейське піклування – це спеціальна соціально орієнтована послуга органів поліції, що має превентивний характер та виражається в сукупності дій, спрямованих на попередження порушення публічного порядку, публічної безпеки чи недопущення завдання шкоди особою самої собі. Для неї характерним є: тимчасовість; короткостроковість; виключність застосування до окремих визначених категорій осіб у випадках, що закріплені в національному законодавстві; потреба процесуального оформлення у вигляді протоколу; відсутність застосування до особи будь-яких санкцій. Таким чином, поліцейське піклування є окремим превентивним поліцейським заходом,

якого спрямовано на формування партнерських відносин між громадянами та поліцією.

Приходимо до висновку, що органи поліції надають широкий спектр публічних послуг різного спрямування. Їх спільною ознакою можна вважати: фактичне надання одним і тим самим суб'єктом – органом поліції; можливість надання лише у тих формах, яких передбачено законодавством; можливість застосування державного примусу у випадку умов надання послуги. Особливості надання різного виду послуг полягає в їх змістовному спрямуванні, але не в суб'єктному складові. Доцільним є подальше вивчення окремих послуг, що можуть надаватись органами поліції.

Стаття присвячена дослідженню публічних послуг, які надаються органами поліції. Встановлено, що органи поліції здійснюють сервісну діяльність комплексно шляхом надання публічних послуг, серед яких доцільно виокремити такі види послуг: правоохоронні, адміністративні, інформаційні, соціальні.

Виокремлено ознаки адміністративних послуг, що надаються органами поліції: їх пов'язаність із суспільною функцією держави у сфері внутрішніх справ; їх спрямованість на створення умов для реалізації фізичними та юридичними особами прав, свобод і законних інтересів або виконання покладених на них нормативними правовими актами обов'язків у правоохоронній сфері; їх надання переважно за зверненням приватних фізичних і юридичних осіб; наявність певних передумов для отримання послуг.

Поліцейське піклування визначено як спеціальну соціально орієнтовану послугу органів поліції, що має превентивний характер та виражається в сукупності дій, спрямованих на попередження порушення публічного порядку,

публічної безпеки чи недопущення завдання шкоди особою самої собі. Зазначено, що для поліцейського піклування характерним є: тимчасовість; короткостроковість; виключність застосування до окремих визначених категорій осіб у випадках, що закріплені в національному законодавстві; потреба процесуального оформлення у вигляді протоколу; відсутність застосування до особи будь-яких санкцій; спрямованість на формування партнерських відносин між громадянами та органами поліції.

Зроблено висновок, що органи поліції надають широкий спектр публічних послуг різного спрямування. Їх спільною ознакою можна вважати: фактичне надання одним і тим самим суб'єктом – органом поліції; можливість надання лише у тих формах, яких передбачено законодавством; можливість застосування державного примусу у випадку умов надання послуги. Особливості надання різного виду послуг полягає в їх змістовному спрямуванні, але не в суб'єктному складові. Доцільним є подальше вивчення окремих послуг, що можуть надаватись органами поліції.

Ключові слова: органи поліції, повноваження, поліцейські послуги, поліцейське піклування, соціальні поліції.

Slobodianuk M. The National police of Ukraine as a subject of the provision of public services

The article is devoted to the study of public services provided by the police. It has been established that police bodies carry out service activities comprehensively by providing public services, among which it is appropriate to single out the following types of services: law enforcement, administrative, informational, social.

Features of administrative services provided by police bodies are highlighted: their connection with the public function of the state in the field of internal affairs; their focus on creating conditions for individuals and legal entities to exercise their rights, freedoms and legitimate interests or to fulfill the duties assigned to them by normative legal acts in the field of law enforcement; their provision mainly at the request of private individuals and legal entities; the presence of certain prerequisites for receiving services.

Police care is defined as a special socially oriented service of police bodies, which has a preventive nature and is expressed in a set of actions aimed at preventing a violation of public order, public safety or preventing a person from harming himself. It is noted that police custody is characterized by: temporality; short-termism; exclusivity of application to certain defined categories of persons in cases stipulated in national legislation; the need for procedural registration in the form of a protocol; lack of application of any sanctions to the person; focus on the formation of partnership relations between citizens and police bodies.

It was concluded that the police authorities provide a wide range of public services of various directions. Their common feature can be considered: actual provision by one and the same entity – the police body; the possibility of providing only in those forms provided for by law; the possibility of applying state coercion in the case of service provision conditions. The peculiarities of the provision of various types of services lie in their meaningful direction, but not in the subject composition. Further study of individual services that can be provided by the police is appropriate.

Key words: police bodies, powers, police services, police care, social police.

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. №580-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 21.07.2023).
2. Катрин Д.К. Мета і завдання Національної поліції України: теоретико-правовий аспект. URL: http://www.lj.kherson.ua/2017/pravo03/part_2/5.pdf
3. Коросташова І.М. Поліцейські послуги в Україні: проблеми правового регулювання. Актуальні питання забезпечення громадської безпеки та правопорядку в сучасних умовах: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 20 лист. 2015. Дніпропетровськ. С. 61-64.
4. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282(дата звернення: 21.07.2023).
5. Рекомендація Рес (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом Міністрів 19 вересня 2001 р. URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf> (дата звернення: 21.07.2023).
6. Кузьменко О.В. Завдання Національної поліції: проблеми правового регулювання. Юридичний електронний журнал. № 2. 2016. С. 196-197.
7. Про адміністративні послуги: Закон України від 6.09.2012 р. № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 21.07.2023).
8. Деякі питання надання підрозділами Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції та Державної міграційної служби платних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2011 р. № 1098. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1098-2011-%D0%BF> (дата звернення: 21.07.2023).
9. Про інформацію: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 21.07.2023).
10. Просоціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 р. № 966-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15/ed20111015/card6#Public>(дата звернення: 21.07.2023).
11. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/877-2015-%D0%BF> (дата звернення: 21.07.2023).

